

Galán neboli zlý duch

Vyslýchané ženy nejednou vypověděly, že je doprovázel galán s určitým jménem; například galán Mariny Schuchin se jmenoval Merten.¹ Představovaly si, že galán řídí všechny jejich kroky. Kdo byla tato osoba, s níž se setkáváme zejména v počátcích čarodějnických procesů docela často? Podle H. F. Bobliga se jednalo se o ztělesnění „mužského ďábelského démona“, který měl častý pohlavní styk se ženami. Byl galán pouze fiktivní osobou, která byla součástí čarodějnické mytologie? Anebo v něm bylo něco z reality této sekty? Galán v očích a mysli Mariny Schuchin byl muž v černém kabátě s černým chocholem na čepici a koňskými nohama. Údajně právě on donutil tuto ženu, aby se začala modlit „jiným způsobem“, a ona s ním měla pohlavní styk. Coitus měl trvat celou půlhodinu.² Galáni jiných žen měli na sobě pestřejší oblečení, často jakousi zelenou uniformu či kamizolu. Řada z nich měla údajně koňské nohy...

Dodávám, že i muži-čarodějové měli své galány, jejichž osobnost byla takřikajíc poradní. Nikde se neobjevil ani náznak možnosti, že by mohli mít s tím kterým obžalovaným čarodějem pohlavní styk. V tomto ohledu tedy nepřehlédneme jistou asymetrii mezi čarodějnicemi a čaroději.

O tom, jak byla tato postava vnímána, nejlépe vypovídá fakt, že obžalované ženy, které o svých galánech vypověděly nejednou barvitě skutečnosti, nebyly nikdy soudci dotazovány, kde například dotyčný galán bydlí nebo kde a jak se s ním žena seznámila – prostě se náhle „objevil“. Nepátralo se, kde by jej bylo možné nalézt, a už vůbec nepadalo v úvahu, že by soud hodlal tuto osobu vyslechnout. To byl prostě okamžik, kdy se realita výsledku změnila a nabyla mytického rozměru.

Velmi vzácnou mytologickou figuru představovala galánka (Galanin). Setkání s ní vylíčil Hans Stubenuohl: „Byla výjimka, že na Petrových kamenech jsem měl jednu Galanin jménem Magdalena: s ní jsem obcoval, měla červený lejbl, sukni

¹ K této otázce Leander Petzoldt, *Kleines Lexikon der Dämonen und und Elementargeister*, München 2014, s. 105; Dieter Harmening, *Wörterbuch des Aberglaubens*, Stuttgart 2009, s. 230; řadu jmen galánů uvádí Oswald Kurtz, *Beiträge zue Erklärung des volkstümlichen Hexenglaubens in Schlesien*, Anklam 1916, s. 61–3; Michaela Neubauerová, *Neznámý rukopis Heinricha Franze Bobliga von Edelstadt*, rkp.

² K tomu detailně M. Neubauerová, *Neznámý rukopis*, passim; pro dřívější období Petr Kreuz, *K transferu vědomostí v kouzelnických a čarodějnických procesech v českých zemích v pozdním středověku a raném novověku*, in: *Klio. Czasopismo poswiecone dziejom Polski i powszechnym*, 53, 2020, s. 96 (k Broumovu v roce 1617).

popelové barvy, červené punčochy, bílé boty...“³ Jde o velmi ojedinělou zprávu, kterou není možné bez dalšího interpretovat.

Zvláštní zkušenost ze setkání s galánem patrně získal Friedrich Peltz z Rejhotic nedlouho před svou nedobrovolnou smrtí. V konfrontaci s Ch. Kristin uvedl i toto:⁴ „Šel jsem asi před 10 lety [= 1677/ kvůli řemeslu přes Rotten Berg do Frývaldova, dnes Jeseník, a Cukmantlu dnes Zlaté Hory a nedaleko Bruntálu jsem potkal jednoho muže ve světlém obleku, černé vlasy, smělý pohled; v ruce držel hůl (Staab).⁵ Družil se se mnou a ptal se mě, kam jdu. Odpověděl jsem mu, že do Frývaldova ve Slezsku. Nabídl mi lepší živobytí a dal mi světlý kámen, veliký jako poloviční slepičí vejce, že mi přinese štěstí. Když jsem po chvíli vyjmul z mošny ten kámen, byl proměněn v kobyli trus. Byl jsem tímto zlým duchem podveden. Jmenoval se Jakub a seděl nedaleko studánky. Řekl mi, abych jej následoval. Nikdy více jsem jej již nespatriil a pokračoval jsem ve své cestě.“ Obsah této výpovědi považují nejen já za poněkud pochybný, vyfantazírovaný; jako nevěrohodný jej označil i H. F. Boblig.⁶

Zde není vůbec důležité, zda budeme výpověď považovat za mužův výmysl, nebo například za snahu o oddálení svého osudu. Mnohem důležitější je, že inkviziční soud nepovažoval mužova slova za možná. Měl tedy určitou představu, jak asi v soudobých čarodějnických strukturách galánova osoba vystupuje a jak se chová.

Prostudování tisíců stran výslechových protokolů mimo jiné prozrazuje, že z pohledu losinských soudců se význam a postavení těchto galánů měnilo. Zpočátku jim byla přisuzována dosti zásadní role, která ale v průběhu času poněkud ustupovala do pozadí. Zkusme si tento vývoj ukázat na několika příkladech. Začněme u Dorothee Groërin z Vernířovic. Její výslech proběhl v lednu roku 1679.⁷

Otázky pro Dorotheu Groërin a její odpovědi:

„Proč jsi byla na zpovědi a přijímání, když tě získal satan?“ O: „Musela jsem, protože to nařídila vrchnost i Grün Thomas.“

„Co jsi udělala dále s hostií?“ O: „Dala jsem ji krávě v přítomnosti Schuchin a Grün Thomas.“

„Kdo tě to naučil?“ O: „Dorothea Daudin.“

„Proč jsi dala sv. hostii krávě?“ O: „Naučil mě to zlý duch a Daudin.“

„Kdy jsi opustila Boha?“ O: „S Thomasem Grün.“

„Řekni, jak jsi to dělala?“ O: „Neumím to říci jinak než předtím.“

„Na čí navedení jsi tak konala, vyprávěj od začátku.“ O: „Nemohu říci nic jiného než předtím.“

„Když je ti vše jasné, proč jsi podlehla satanovi?“ O: „Jedním slovem od zlého ducha a od Daudin jsem přišla do tohoto neštěstí.“

„Řekni pravdu, kdy se tak stalo?“ O: „Před šesti léty jsem se s nimi spojila.“

³ RKP 43, fol. 345v-346r.

⁴ RAŽ, kart. 52, sign. XIV. 17, s. 3321–3322.

⁵ Bratři Grimmové, *Deutsches Wörterbuch*, Bd. 17, sl. 358, čl. 4 – „Stab“ jako odznak mužnosti.

⁶ RAŽ, kart. 52, sign. XIV. 17, s. 3323.

⁷ RKP 43, fol. 28r sq.